

Wojciech Kozłowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

TENDENCJE ROZWOJOWE NA RYNKU MIĘSA W POLSCE

1. Wstęp

Prowadzone badania rynku mięsa koncentrują się głównie na analizie uwarunkowań ekonomicznych funkcjonowania i rozwoju sektora mięsnego (popyt, podaż, ceny), jego transformacji, konkurencyjności i perspektywach rozwojowych. Publikowane na łamach czasopism branżowych oraz prezentowane na wielu konferencjach naukowych wyniki tych prac wskazują, że ostatnie kilkanaście lat było okresem zasadniczych przemian strukturalnych krajowego sektora mięsnego związanych z jego dostosowywaniem do warunków gospodarki rynkowej oraz wymagań unijnych. Efektem tych procesów były zarówno ilościowe, jak i jakościowe przemiany w sferze produkcji oraz obrotu mięsem, co uwidoczniło się szczególnie w zmianie poziomu i struktury konsumpcji mięsa i jego przetworów [Dybowski 2001, s. 18-19; Juchniewicz 2005, s. 113-119; Świetlik 2003, s. 32-35; Świetlik 2005, s. 26-31; Urban 2003, s. 5-7, 12; Zięba 2003, s. 8-12].

Obserwowane istotne różnice w kształtowaniu się popytu i cen na rynku mięsa wieprzowego, wołowego i drobiowego mają swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w wielkości tych rynków w ujęciu wartościowym (potencjałe rynku) i kierunkach ich rozwoju (zwiększanie, zmniejszanie rynku). Realizowane w tym zakresie badania mogą być pomocne w ocenie konkurencyjności i atrakcyjności segmentów rynku mięsa dla producentów i przetwórców mięsa, stanowiąc tym samym interesujące uzupełnienie dotychczasowej wiedzy o rynku mięsa.

2. Materiał i metody

Podstawowym celem, jaki przyjęto w badaniach, jest wskazanie na występujące tendencje w zakresie wielkości rynku mięsa wieprzowego, wołowego i drobio-

wego w Polsce w latach 1991-2004. Punktem wyjścia w realizacji tego zamierzenia badawczego było określenie charakterystycznych prawidłowości w spożyciu rodzajowym mięsa, zmienności cen detalicznych mięsa oraz szacowanie potencjału rynków mięsa.

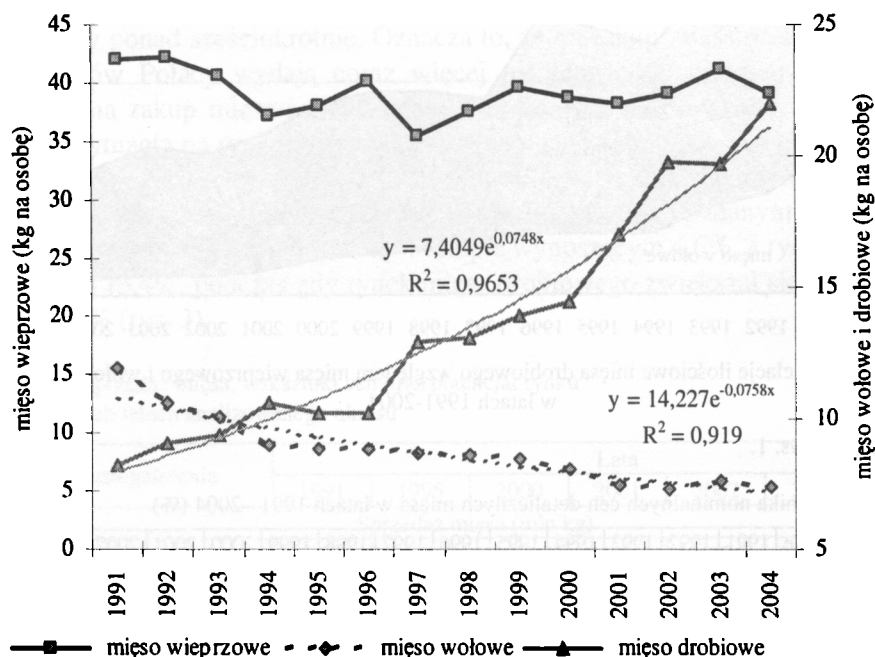
Praca ma charakter analityczny; jej podstawę stanowiły materiały wtórne, tj. raporty rynkowe oraz literatura przedmiotu. W analizie statystycznej danych liczbowych wykorzystano wskaźniki struktury, indeksy dynamiki oraz wykładniczy model trendu. Hipotetyczne wartości badanych rynków (w ujęciu cen nominalnych i realnych) w poszczególnych latach oszacowano jako iloczyny liczby klientów na rynku (liczba mieszkańców Polski), wartości przeciętnych zakupów dokonywanych przez klientów w poszczególnych latach (wielkość spożycia na 1 mieszkańca) i „indeksu” średnich cen (ilość jednostek pieniężnych za kg nabywanego mięsa). Indeksy te wyznaczono na podstawie wskaźników dynamiki wzrostu cen poszczególnych rodzajów mięsa publikowanych przez GUS, przyjmując za wyjściową cenę detaliczną dla 1991 r. cenę wynoszącą „1 jednostkę złotych” za kilogram każdego z kupowanych rodzajów mięsa.

3. Tendencje w spożyciu i cenach detalicznych mięsa

Charakterystyczną tendencją obserwowaną od początku lat dziewięćdziesiątych na krajowym rynku mięsa był spadek spożycia mięsa czerwonego, przy znacznych jego wahaniach w poszczególnych latach, oraz wzrost spożycia mięsa białego. Na skutek prawie 3-krotnego spadku spożycia wołowiny (z blisko 24 kg do 8 kg), przy znacznych wahaniach spożycia wieprzowiny (od 42 kg w 1991 r. do 35,4 kg w 1997 r.), konsumpcja mięsa czerwonego zmniejszyła o 23%, tj. z 57,6 do 44,5 kg na 1 osobę. Jednocześnie systematycznie wzrastało spożycie mięsa drobiowego i w ciągu 14 lat zwiększyło się ono blisko 3-krotnie, osiągając poziom 22 kg w 2004 r., czyli o 14 kg więcej w stosunku do roku 1991 [*Rynek mięsa...* 2004-2005; Świątlik 2005, s. 30]. Oszacowane parametry funkcji matematycznych dla mięsa wołowego i drobiowego wskazują, że spożycie wołowiny malało średnio rocznie o 7,6%, podczas gdy spożycie drobiu rośnie o blisko 7,5%. Asymetryczne, lecz zbliżone wartości współczynników tempa zmian spożycia obu rodzajów mięsa wskazują, że rozwój rynku drobiu odbywał się głównie kosztem rynku mięsa wołowego (rys. 1).

W efekcie tych prawidłowości istotnie zmieniły się relacje ilościowe mięsa drobiowego względem mięsa wieprzowego i wołowego, co spowodowało znaczne przesunięcia w strukturze rodzajowej nabywanego mięsa. Spożycie mięsa drobiowego jest nadal niższe od spożycia mięsa wieprzowego, a od 1994 r. kształtuje się na poziomie wyższym niż spożycie mięsa wołowego. W 1991 r. na 1 kg mięsa drobiowego przypadało niewiele ponad 5 kg mięsa wieprzowego oraz prawie 2 kg mięsa wołowego, podczas gdy w 2004 r. o ponad 3 kg mniej mięsa wieprzowego i aż 10-krotnie mniej mięsa wołowego (rys. 2). Przy ogólnym zmniejszeniu się

udziału mięsa czerwonego w łącznej konsumpcji mięsa o jedną piątą do poziomu 67% w 2004 r., udział mięsa wieprzowego był niższy o 5%, a wołowego o prawie 16% w stosunku do roku 1991.

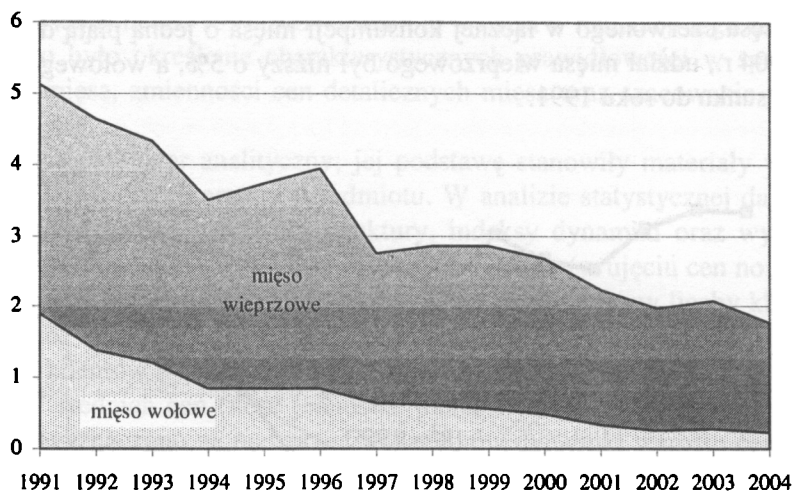

Rys. 1. Tendencje w spożyciu mięsa wieprzowego, wołowego i drobiowego w latach 1991-2004 (mięso bez podrobów; spożycie mięsa surowego i mięsa przeznaczonego na przetwory łącznie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rynek mięsa... 2004, 2005; Świątek 2005, s. 30].

W warunkach systematycznego obniżania wydatków gospodarstwach domowych na żywność, w tym na mięso i jego przetwory, przeobrażenia na rynku mięsa były skutkiem nie tylko zmieniających się preferencji żywieniowych nabywców i stosowanych przez przemysł przetwórczy i handel innowacyjnych technik sprzedaży, lecz również zmian zachodzących na rynku żywca w obszarze podaży i opłacalności produkcji oraz zmieniających się relacji cenowych poszczególnych rodzajów mięsa. Stymulowały one głównie rozwój rynku mięsa drobiowego.

W analizowanym okresie w najmniejszym stopniu wzrosły nominalnie ceny detaliczne mięsa drobiowego, tj. o 140% (tab. 1). Na koniec 2004 r. ceny mięsa wieprzowego były wyższe o 30%, a wołowego o 86% w odniesieniu do cen mięsa drobiowego. Szczególnie niekorzystna sytuacja cenowa na rynku mięsa miała miejsce w latach 1991-1996, kiedy to ceny rosły rocznie od kilkunastu do kilkudziesięciu procent (najwięcej w przypadku wołowiny i drobiu). Wyraźne tanienie

Rys. 2. Relacje ilościowe mięsa drobiowego względem mięsa wieprzowego i wołowego w latach 1991-2004

Źródło: jak na rys. 1.

Tabela 1. Dynamika nominalnych cen detalicznych mięsa w latach 1991 – 2004 (%)

Wyszczególnienie	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Indeksy dynamiki (rok poprzedni = 100)														
Wieprzowina	138,3	128,3	127,9	142,2	111,2	115,9	120,2	107,3	95,3	110,9	111,5	97,1	90,7	112,2
Wołowina	148,6	150,0	141,9	138,4	121,1	120,9	107,1	102,0	102,4	110,4	107,0	100,4	99,9	124,7
Drób	134,1	137,3	130,6	141,0	112,5	117,9	104,5	98,6	92,1	106,9	103,9	85,1	99,8	110,3
Skumulowane indeksy dynamiki														
Wieprzowina	–	128,3	156,2	198,4	209,6	225,5	245,7	253,0	248,3	259,2	270,7	267,8	258,5	270,7
Wołowina	–	150,0	191,9	230,3	251,4	272,3	279,4	281,4	283,8	294,2	301,2	301,6	301,5	326,2
Drób	–	137,3	167,9	208,9	221,4	239,3	243,8	242,4	234,5	241,4	245,3	230,4	230,2	240,5

Źródło: opracowanie na podstawie [*Popyt na żywność...* 2000-2005].

drobiu względem mięsa wieprzowego i wołowego w kolejnych latach wytworzyło korzystną dla konsumentów sytuację cenowo-popytową i dynamiczny wzrost popytu na mięso drobiowe. Gwałtowny wzrost cen wszystkich rodzajów mięsa miał miejsce w ostatnim roku analizowanego okresu, największy zaś w przypadku wołowiny, co było związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

4. Tendencje rozwojowe potencjału rynków mięsa

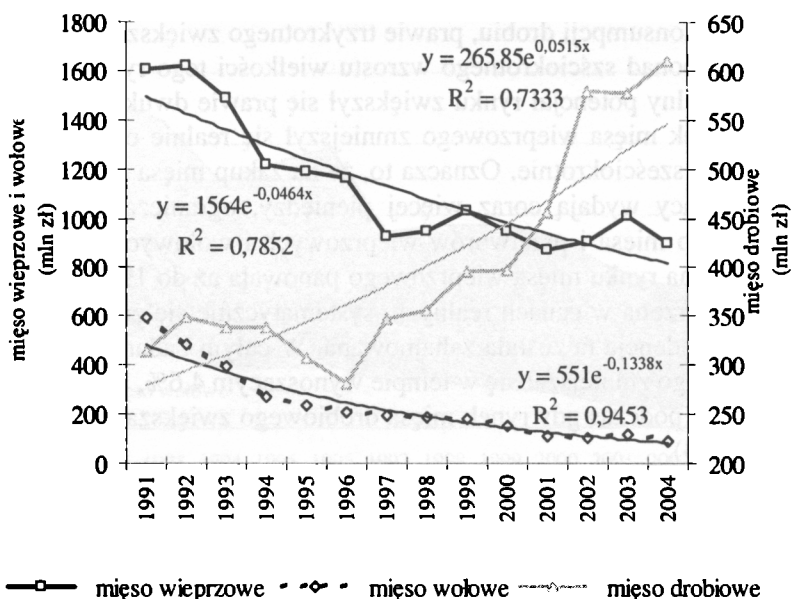
Zaobserwowane prawidłowości w kształtowaniu się spożycia poszczególnych rodzajów mięsa i zmienności ich cen detalicznych (nominalnych i realnych) mają swoje odzwierciedlenie w kierunkach rozwoju wielkości poszczególnych rynków. Najbardziej sprzyjające warunki dla producentów i przetwórców mięsa panują na

rynku mięsa drobiowego, gdzie w ciągu 14 lat, w sytuacji ponaddwukrotnego zwiększenia się konsumpcji drobiu, prawie trzykrotnego zwiększenia się sprzedaży ilościowej oraz ponad sześciokrotnego wzrostu wielkości tego rynku w ujęciu cen nominalnych, realny potencjał rynku zwiększył się prawie dwukrotnie. W tym samym czasie rynek mięsa wieprzowego zmniejszył się realnie o blisko połowę, a wołowiny ponad sześciokrotnie. Oznacza to, że na zakup mięsa drobiowego i jego przetworów Polacy wydają coraz więcej pieniędzy, ograniczając równocześnie wydatki na zakup mięsa i przetworów wieprzowych i wołowych (tab. 2). Niekorzystna sytuacja na rynku mięsa wieprzowego panowała aż do 1997 r., kiedy to jego wielkość, mierzona w cenach realnych, systematycznie się zmniejszała. W kolejnych latach tendencja ta została zahamowana. W całym badanym okresie rynek mięsa wieprzowego zmniejszał się w tempie wynoszącym 4,6%, a rynek mięsa wołowego o 13,4%, podczas gdy rynek mięsa drobiowego zwiększał się średnio rocznie o 5,1% (rys. 3).

Tabela 2. Sprzedaż mięsa, wskaźniki cen oraz potencjał rynku w wybranych latach analizowanego okresu

Wyszczególnienie	Lata						
	1991	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Sprzedaż mięsa (mln kg)							
Mięso wieprzowe	1 609,0	1 471,0	1 495,5	1 475,8	1 498,2	1 573,5	1 496,4
Mięso wołowe	597,6	335,9	270,5	212,5	198,7	221,5	202,3
Mięso drobiowe	314,1	393,8	560,3	656,8	756,7	752,4	839,8
Indeks cen nominalnych							
Mięso wieprzowe	1,00	2,10	2,59	2,71	2,68	2,59	2,71
Mięso wołowe	1,00	2,51	2,94	3,01	3,02	3,02	3,26
Mięso drobiowe	1,00	2,21	2,41	2,45	2,30	2,30	2,41
Indeks cen realnych mięsa							
Mięso wieprzowe	1,00	0,81	0,63	0,59	0,60	0,64	0,60
Mięso wołowe	1,00	0,70	0,55	0,53	0,53	0,53	0,46
Mięso drobiowe	1,00	0,78	0,71	0,69	0,77	0,77	0,73
Potencjał rynku nominalnie (mln zł)							
Mięso wieprzowe	1 609,0	3 083,3	3 876,4	3 994,9	4 012,1	4 067,4	4 050,8
Mięso wołowe	597,6	844,5	795,8	640,0	599,4	667,8	660,0
Mięso drobiowe	314,1	871,9	1 352,7	1 611,0	1 743,5	1 731,9	2 019,8
Potencjał rynku realnie (mln zł)							
Mięso wieprzowe	1 609,0	1 188,2	945,6	874,0	904,0	1 010,4	896,9
Mięso wołowe	597,6	236,7	149,4	112,3	104,7	116,8	92,6
Mięso drobiowe	314,1	306,5	397,6	455,8	579,6	576,9	610,0

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie [Popyt na żywność... 2000-2005; www.stat.gov.pl; Rynek mięsa... 2004- 2005].

Rys. 3. Tendencje rozwojowe wielkości rynków realnych

Źródło: jak w tab. 2.

5. Podsumowanie i wnioski

Zmiany w wielkości badanych rynków mięsa, jakie zachodziły od początku lat dziewięćdziesiątych stwarzały odmienne warunki funkcjonowania i rozwoju dla producentów i przetwórców mięsa. Korzystniejsze relacje cenowo-popytowe na rynku mięsa drobiowego względem rynku mięsa czerwonego sprawiają, że potencjał rynku produktów drobiowych systematycznie się zwiększa i, jak można sądzić, w najbliższych latach będzie się on wciąż rozwijał. Przy stagnacji wielkości rynku mięsa wieprzowego i zmniejszeniu się rynku mięsa wołowego sektor drobiarski stwarza obecnie najlepsze perspektywy dla jego uczestników i to zarówno w aspekcie możliwości konkurowania na tym rynku, zwiększania sprzedaży, jak i generowania zysków z prowadzonej działalności.

Literatura

- Dybowski G., *Podstawowe czynniki rozwoju polskiego drobiarstwa*, „Przemysł Spożywczy” 2001 nr 2.
 Juchniewicz M., *Sytuacja na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską*, Roczniki Naukowe, SERiA t. VII, z. 7, Warszawa 2005.

Popyt na żywność – stan i perspektywy, IERiGŻ, ARR, MRiRW, 2000-2005 nr 1-6.

Rynek mięsa – stan i perspektywy, IERiGŻ, ARR, MRiRW, 2004-2005 nr 27, 29.

Świetlik K., *Rynek mięsa po „unijnym szoku”*, „Mięso i Wędliny” 2005 nr 6.

Świetlik K., *Tendencje w spożyciu mięsa czerwonego*, „Przemysł Spożywczy” 2003 nr 6.

Urban S., *Przemysł mięsny w obliczu integracji z Unią Europejską*, „Przemysł Spożywczy” 2003 nr 6.

www.stat.gov.pl.

Zięba S., *Konkurencyjność polskiego przemysłu mięsnego*, „Przemysł Spożywczy” 2003 nr 6.

DEVELOPMENT TENDENCY ON THE MEAT MARKET IN POLAND

Summary

The objective of the paper is to determine the changes which have appeared on the potential meat market in Poland from the beginning of the 90s. In order to obtain the aim, an attempt is made to determine the demand, prices and market potential of meat. As a result of the observed changes the structure of meat market and the potential of markets are changing considerably to the advantage of raw poultry meat.